

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ
НАУЧНО УДРУЖЕЊЕ ЗА РАЗВОЈ СРПСКИХ СТУДИЈА

БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредници

Др Небојша Кузмановић
Др Борис Булатовић

Технички уредник
Татјана Цавнић

Илустрација на корицама
Драган Сиљаноски, академски сликар

Цртеж аутора
Ранко Крстајић

© Архив Војводине, 2025.

© Научно удружење за развој српских студија, 2025.

Божидар Бјелица Јапан

ПРИЧЕ ИЗ
ПОЗАЈМЉЕНИХ
ЦИПЕЛА

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ
НАУЧНО УДРУЖЕЊЕ ЗА РАЗВОЈ СРПСКИХ СТУДИЈА
Нови Сад, 2025.

www.bbjelicajapan.com

*После дуго времена срео сам школску другарицу Милену В.
Била је насмејана. Као некад.
Сели смо у кафану и само се гледали.
Лагано ме је додирнула испод сивола и очима показала
на сиволицу поред себе. Устала је и ошшла боса.
Оставила ми је своје цицеле. Чаробне!
У њима ходам већ седам година...*

МАЛЕНА БИЋА

ВИЛИН КОЊИЦ

Постоји мноштво лепих и необичних инсеката којима човек може да се диви. Наравно да има и оних од којих се људи плаше или их сматрају ружним. У данашње време необичних направа и чуда технологије, вилин коњиц је и даље најлепши. Имам један посебан разлог што мислим тако.

Не зна се да ли сам мање среће имао с пословима или послодавцима. Углавном, себи смо могли обезбедити малени стан у солидној четврти, с тим што смо каснили са сваком другом или трећом киријом. И признајем, пре је био намењен неком самцу него породици. Ако ми скоро све није ишло наруку, са женом сам имао среће – била ми је слатка и волела ме је. Није закерала и то ми је, поред вечног приговарања других људи из мог окружења, био прави дар. Родила ми је девојчицу баш онакву какву сам одувек желео. Крхку, прозачну плавушицу крупних очију. Био сам и више него срећан с њом. Не знам да ли је и она била срећна са мном. Мало сам јој могао приуштити, сем неких шетњи, излета и прича о стварним и нестварним световима. Наша кћи је имала премало играчака. Мислим на куповне играчке какве су имала деца у крају. Ми смо њој правили играчке. И она их је често са уживањем правила с нама. Биле су то крпене лутке, принцезине кочије, лептирићи од жичане конструкције и с крилима од шареног платна или папира и свиле, разне животиње – од плишаних медведића до слонова и птичица, дрвени коњић с крилима, авион којим је летео Мали Принц и све оно што је искакало из бајки, прича и филмова или нешто што бисмо пожелели да правимо.

Приметисмо једног дана да наше златокосо дете не жели да излази из куће. Ћути, завлачи се у ћошкове, мало говори, не узима играчке... Забринусмо се. Није нам успевало да докучимо шта је с њом. Причалица је одједанпут постала неповерљива, а осетило се и да има неку муку. Некако успесмо да сазнамо. Баш су те играчке, које је волела и које смо и ми заиста волели и уживали правећи их, биле проблем. Друга деца, с премного играчака на батерије, с даљинским управљачима, дисплејима, чиповима, гласовима и звуковима, пуна електронике, моторића и којекаквих чудеса, смејала су се нашим играчкама. Називали су их сиротињским, смешним, ретардираним и каквим све не погрдним именима, која су после надевали и нашој кћерки. Напоследку, нису хтели да се играју с њом.

Седим на нашој терасици, гледам цвеће у минијатурним саксијама и разбијам главу како да решим преозбиљан проблем својој љубимици. Утом слети велики вилин коњиц на зидић терасе, попут плавозеленог авиона двокрилца из другог времена и другог света. Уочих му велике црне очи на врху главе. Повремено би затреперио крилима. Спусти се на цвет испред мене. Не знам зашто и не знам како, али брзо склопих дланове око њега као да држим грудву снега. Осећао сам како ме чешка назубљеним ножицама. Ућох у собу. Узбуђен од намере шта желим учинити с њим, нестрпљиво рекох жени да затвори врата од терасе и да ми што пре донесе танки конац. Помогла ми је да га вежем око његовог дугуљастог и танког тела. Пустих га, а он полете. Држао сам кончић једном руком а он је летео куда га водим. Одјурих до кћеркице:

– Ево, направио сам ти играчку какву нико нема!

Задивљено гледа у најлепши живи авион двокрилац. Не може да сакрије одушевљење, пружа руке да га преузме и вршишти:

– Тата, ти си геније!

Скакуће по стану. Мало је рећи да је пресрећна. Сав очај је нестао.

– Злато, сад можеш да изађеш и другарима покажеш нову играчку.

Гледамо је с терасе. Она поносно иде на челу колоне. Деца чекају на ред да у руци држе магични конач магичне играчке, а око њих, по бетону и асфалту, побацане скупе играчке.

Вратила се кући. Допратила су је деца. Вероватно сва деца из кварта. Блистала је. У њеним црним крупним очицама читавала се чиста и невина срећа. Само вилин коњиц има тако велике очи.

ПОГОВОР

ИЗА ЛИНИЈЕ

Свет је пун чуда и чудеса са ове или са оне стране умишљених или стварних граница, пун великих и малих херојстава, стварности у дослуху с маштом, измаштаних реалности, гдекад нажалост и грубог одабира начина којима се те реалности реализују. Свет је фантазмагорична ризница случајева и случајности, искустава предака, наслеђем и традицијом грађене свакодневице, које писац преузимањем и присвајањем чаробњаштава шамана, али и прикривањем иза његових немерљивих моћи преводи у приче и причања. Чаробњаштво Божидара Бјелице Јапана у књизи кратких прича *Приче из њозајмљених цијела* лако и мило удахњује хумани дух у све створено на Земљином шару. Тако врапцу позајмљује људски глас, дрвеном вилином коњицу људску доброту, орлу пророчку мисију, а кактусу људску емпатију. Та „малена бића“ из биљног и животињског света попримају особине својствене људима а да то не делује извештачено. Древна прошлост се надглашава са скорашњом прошлосту у пресеку садашњости, мерено аршинима историје. Божидар Бјелица оживљава и неживо варијацијама истина из ризница сопствених унутарњих простора омеђених зборењима и шапатима предака, вешто их надопуњујући искуствима новог, технолошког времена.

И колико живота у својим унутарњим просторима Бјелица скрива? Елиот тврди да је напредовање уметника стално жртвовање свога Ја, непрестано изумирање личности – до самоукидања. Потрошивост писца, односно његових истина и улога, може бити разлог одабира тема, жанрова али и људи којима се обраћа.

Пречица или доскочица до вечности, несвесно или свесно бирана, подгуркивана страховима од истрошивости и жељом за доминацијом и упорним трајањем зарад колективног опстанка. Отуда Бјелица бира *Основно начело* Лазе Костића: Лепо, Добро и Корисно, као неуништиву оставштину која одржава људски род. Кроз цивилизацијски ходограм, Бјелица микропростор јединке, у распону од детињства до позне старости, смело и зналачки упоређује с макропростором човечанства, у распону од освита до модерног доба. Његов појединац је радознао, брз и спретан, он би да иде „иза линије“, у жудњи не за новим добром него за повратком на старо добро које памти предачким наслеђем као своје предодређено место.

Да прошлост природно, без наметања може да кореспондира с нашим временом, кудикамо и по свему другачијем, приповеда Бјелица кроз низ анегдотских прича, чистим и питким језиком, равним кишом, ветровима и сунцем исклесаним каменом његове родне Херцеговине. И то је можда и разлог што писац, ради аутентичности стила и чистоте језика, бира ијекавски изговор као основу својих истина. „Тек много година послјије неки су измислили дјецу са посебним потребама. Сад би моја Нелица била то дијете, а онда је била само једно од нас дјече из улице. Послјије су измислили суживот, а ми смо и без њих, прије тога, живјели једни са другима или једни поред других. Кад су измислили тај суживот, ми смо се поклали. Ако измисле још нешто, јебаћу им матер!“ И ово би могао бити одлучан а ненасиљан одговор писца на насилно кројење човековог простора данашњице, а која од њега захтева прилагођавање увођењем нових језичких термина с новим значењима који не прате сензибилитет појединца већ императив моћника сулудог времена. Како се онда одупрети духовном и физичком насиљу новог техно-доба, осим библијским заветом: Добро се добрим враћа!, што би могао бити и мото ове изузетно племените књиге, односно мислених и хуманих опсервација околности живота који живимо.

У збирци кратких, често и интимних записа *Приче из њо-зајмљених ципела* Бјелица поставља добро и зло у раван како би с равноправног полазишта, кроз згоде па и незгоде, под будном

пажњом и наочиглед читаоачеве радозналости превагнуло добро. И ако је то потребно за причу: све наједном оживљава тајанствима изабраног преводничара – писца – и читалац и писац постају равноправни учесници дешавања, заправо савезници у борби за очување основних људских вредности.

Најмоћније оруђе писца је машта, различито примењивана а и тумачена, по потреби и очекивањима оних којима је литерарно штиво намењено. Уосталом, машта је поуздана одступница од наговештеног самоукидања личности писца, вечито и изазивачки слатка инфузија убризгавана по потреби у главну стваралачку артерију искреног градитеља књижевног постојања, паралелног или насупрот стварном, можда и онога „иза линије“. А таквом писаном раскоши Божидар Бјелица Јапан у данашње инстант време споро, упорно и истрајно оправдава смисао и човековог ходограма. Он је свестан Макијавелијеве тврдње да су рат и разарање у природи, не само човека него и безмало свих живих бића, али их надилази увођењем трпељивости, толеранције, хуманости, доброте, љубави, хумора, разумевања, праштања и спремности на компромисе.

А „позајмљене ципеле“ из наслова и с почетка ове збирке кратких прича? У култури и традицији многих несталих али и садашњих цивилизација ципеле се сматрају симболом напретка, будући да асоцирају на покрет и кораке. У овдашњој, словенској култури, ципеле симболишу снагу и виталну енергију, и повезују се са душом „божјих створова“ којима Божидар Бјелица Јапан даје предност. Чаробним ципелама с којима писац трага и у којима „хода већ седам година...“

Лаура Барна, књижевница

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Божидар Бјелица Јапан рођен је у Невесињу на Бадњи дан 1960. године када је падао црвени снег. Гимназију је завршио 1979. године, а дипломирао је на Електротехничком факултету у Београду 1985.

Друго презиме – Јапан наследио је од *Ђеда* Тодора, који је, иако трговац, био учесник многих буна и ратова. У време када је Црна Гора објавила рат Јапану, задесио се у Црној Гори, па су његови суграђани, знајући какав је ратник, били убеђени да је стигао до Јапана.

До сада је објавио две књиге прича, *Мале исјовести* (БИГЗ, 2000) и *Лей са сувласником снова* (Филип Вишњић, 2009), романе *Рај* и *немир* (Интерпринт, 2005), *Државни удар херцега Стефана* (Филип Вишњић, 2012, 2018), *Државни удар – Дуг њрецима* (Филип Вишњић, 2020) и четири збирке песама, *Огољене емоцијама* (Народна књига, 1995), *Рај овај нема крај* (Студент, 1997), *Вајре смо љубили* (2004) и *Душа сајкана од њерли* (Интерпринт, 2012). Један је од аутора и уредника монографије *Невесиње*.

Уврштен је у неке антологије и више зборника поезије и прозе. Повремено објављује прозу и поезију у домаћим и иностранним часописима. Пише и драме. Превођен.

Живи и ради у Београду. Ожењен, отац троје деце.

САДРЖАЈ

МАЛЕНА БИЋА

ВИЛИН КОЊИЦ	9
КАКТУС ИЛИ ДОБРОТА	13
НАИВНА ПРИЧА: СВЕТ У КОМЕ ЈЕ МОГУЋ ЛЕТ	17
ШТА ЈЕ ИЗА	23

ЗОВ ИЗ ПРОШЛОСТИ

СО, МАЂИЈА И КАРАВАН	29
ЂОРЂО	33
ОРАО (Прича у 8 слика нађена у напуштеном гнијезду)	39
ВЕНЕЦИЈАНСКО СТАКЛО	53
СЛАБОВИДОСТ	63

ОДРАСТАЊЕ

НЕЛИЦА, МОЈА ПОСЕБНА ПОТРЕБА	67
БИЦИКЛ	71
СЕЛИДБА	75
ОСВЕТА	81
ЦИПЕЛЕ ЗА БРОЈ ВЕЋЕ	87

ПРОПАСТ СВЕТА

ТЕСКОБА КОЈУ СТРАНЦИ НОСЕ	95
ПЕЋИНА	97
АЛКОХОЛИЧАР	101
КОЛИБА У ЋЕБЕТУ	105
НАСУШНИ	115

НАПОМЕНА АУТОРА	117
<i>Лаура Барна</i> ИЗА ЛИНИЈЕ (Поговор)	121
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	125

Божидар Бјелица Јапан
ПРИЧЕ ИЗ ПОЗАЈМЉЕНИХ ЦИПЕЛА

Издавачи

Архив Војводине
Нови Сад, Жарка Васиљевића 2А
www.arhivvojvodine.org.rs

Научно удружење за развој српских студија
Нови Сад, Стевана Христића 19
Email: serbian_studies@hotmail.com

За издавача

Др Небојша Кузмановић, директор Архива Војводине
Др Борис Булатовић, председник Научног удружења за развој
српских студија

Припрема за штампу и графичка обрада
Жељко Радаковић

Лектор

Радмила Батричевић

Штампа

Сајнос, Нови Сад

Тираж

300 примерака

ISBN 978-86-6178-215-2

ISBN 978-86-88685-12-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-32

БЈЕЛИЦА Јапан, Божидар, 1960-

Приче из позајмљених ципела / Божидар Бјелица Јапан. - Нови Сад : Архив
Војводине : Научно удружење за развој српских студија, 2025 (Нови Сад :
Сајнос). - 125 стр. : ауторова слика ; 20 см. - (Библиотека Посебна издања)

Тираж 300. - Белешка о аутору: стр. 125.

ISBN 978-86-6178-215-2 (АВ)

ISBN 978-86-88685-12-2 (НУЗРСС)

COBISS.SR-ID 169591561